

П.П. Гаврилко*к. е. н., професор,**завідувач кафедри фінансів, директор,**Ужгородський торговельно-економічний інститут КНТЕУ***М.Ю. Лалакулч***к. е. н.,**доцент кафедри бухгалтерського обліку,**Ужгородський торговельно-економічний інститут КНТЕУ***Ю.В. Пинда***к. е. н.,**доцент кафедри фінансів і кредиту,**Львівський університет бізнесу та права***ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ**

У статті висвітлено вагомий вплив будівельного комплексу на розвиток регіону, зокрема охарактеризовано теоретичні аспекти його функціонування та обґрунтовано доцільність розвитку будівництва у регіоні на засадах кластерних об'єднань.

Ключові слова: *будівельний комплекс, будівництво, розвиток, регіон.*

В статье отражено весомое влияние строительного комплекса на развитие региона, в частности охарактеризованы теоретические аспекты его функционирования и обоснованно целесообразность развития строительства в регионе на принципах кластерных объединений.

Ключевые слова: *строительный комплекс, строительство, развитие, регион.*

In the article ponderable influence of a build complex is reflected on development of region, the theoretical aspects of his functioning and grounded expedience of development of building are in particular described in a region on principles of cluster associations.

Keywords: *build complex, building, development, region.*

Постановка проблеми. Сучасне кризове погіршення базових соціально-економічних показників актуалізують проблеми посилення конкурентоспроможності пріоритетних для державного розвитку галузей та господарських комплексів. У той же час зростає роль регіонального розвитку на засадах ефективного використання матеріальних, кадрових, фінансових, інформаційних ресурсів та покращення рівня життя населення. Важливо визначити пріоритетні галузі економіки, які першочергово потребують конструктивних змін, оскільки вони є базовими та мають суттєвий вплив на соціально-економічний розвиток регіону. До них, без сумніву, відноситься будівництво та суміжні галузі. Забезпечення розвитку будівельного комплексу регіону є стратегічним завданням з огляду на його участь у створенні основних фондів інших галузей економіки, а також забезпеченні населення одним з первинних суспільних благ – житлом.

Стан дослідження проблеми. Проблемам функціонування та управління будівельним комплексом присвячені праці В. Аніна, А. Асаула, С. Батукова, І. Веріжнікова, Б. Генералова, Л. Коверзиної, Ю. Козакова, Я. Крупки, Б. Литвина, А. Миронова, Є. Моїсеєнка, Л. Савчука, Т. Сердюка, О. Тищенко, О. Хяхльова, Б. Шамсутдинова та інших науковців. Вагомий внесок у розвиток галузевої та функціональної структури будівельної індустрії, її територіальної організації здійснили Й. Бурка, Я. Жупанський, З. Манів, А. Буренстам, І. Нікольський та інші.

Актуальність вищезокреслених питань зумовила вибір наукового напрямку, де метою обрано дослідження теоретичних засад розвитку будівельного комплексу регіону.

Виклад основного матеріалу. Поміж вагомого наукового доробку є багато підходів щодо визначення поняття “будівельний комплекс” (табл. 1). Серед науковців є також і заперечення його наявності з часів розпаду централізованої радянської системи управління.

Таблиця 1

Підходи науковців до визначення поняття “будівельний комплекс” *

Автор визначення	Будівельний комплекс – це ...
Ю. Козаков	сукупність економічних структур, інститутів, форм і методів господарювання, за допомогою яких здійснюється реалізація інвестицій
Б. Генералов	сукупність видів економічної діяльності, виробництв, фінансово-банківських структур і управління, що здійснюють реалізацію довгострокових вкладень в регіоні по створенню готової будівельної продукції у вигляді будівель, споруд і об'єктів різного призначення

Автор визначення	Будівельний комплекс – це ...
А. Миронов	структурна складова суспільного виробництва, що є взаємозв'язаною сукупністю видів економічної діяльності та організацій, включаючи управління, що здійснюють акумулювання інвестиційних ресурсів і довгострокові вкладення в економіку з метою отримання прибутку, соціально-економічного та іншого корисного ефекту
Б. Шамсутдинов	особлива організаційно-правова структура, в межах якої господарюючі суб'єкти здійснюють накопичення фінансових ресурсів у вигляді інвестицій в основний капітал і їх ефективне використання в процесі будівельної діяльності, в цілях розширеного відтворення
Л. Коверзіна	зв'язана єдиними організаційно-економічними взаєминами сукупність видів економічної діяльності, виробництв і організацій, включаючи органи територіально-галузевого управління, що створюють матеріально-речову базу народного господарства шляхом перетворення грошової і негрошової форми інвестицій в конкретні об'єкти виробничого і невиробничого призначення на регіональному рівні
А. Асаул	сукупність суб'єктів господарської діяльності та інститутів, які залучені в процеси інвестування, будівництва й експлуатації об'єкту нерухомості, що пов'язані єдиними технологічними або економічними ризиками

* Джерело: складено за [1, 2, 3, 4, 5, 6]

Як бачимо із вищезазначених підходів науковців, кожен із них розглядає будівельний комплекс крізь призму різних критеріїв, зокрема: основних фондів, розширеного відтворення, інвестицій, галузевого продукту, процесу освоєння інвестицій, регіонального розвитку, будівельної діяльності, кінцевої продукції (будинків, споруд), довгострокових вкладень, основного капіталу тощо. З кожним з цих тверджень можна погодитись, якщо розглядати будівельну сферу у відповідному аспекті.

На нашу думку, будівельний комплекс – це сукупність взаємопов'язаних економічних агентів різних видів економічної діяльності, які беруть участь у створенні матеріально-технічних передумов функціонування будівництва та забезпечують розвиток об'єктів інфраструктури соціального, промислового та комерційного призначення, об'єднаних єдиним інституційним середовищем” [7].

Функціонування будівництва як однієї з найбільш матеріаломістких галузей сфери матеріального виробництва забезпечується матеріально-технічними ресурсами більше 70 видів економічної діяльності народного господарства, які постачають всі необхідні засоби та матеріали для процесу будівництва, та, водночас, немає жодного виду економічної діяльності, який не потребує його участі [8]. Так, у будівельному комплексі прямо, чи опосередковано зайнято до 20 % працівників сфери матеріального виробництва. Він споживає 75 % усього виробництва цементу, близько 40 % пиломатеріалів, більше 60 % м'якої кривлі, до 70 % сталевих труб та майже 20 % прокату чорних металів [9].

Широкий спектр специфічних ознак будівництва пов'язаний із: складністю фінансово-господарських процесів з великою кількістю контрагентів і широким розмаїттям організаційних структур; залежністю будівельних проектів від соціально-економічних і геологічних умов місцевості; поетапним контролем та регламентацією державою через ліцензування та низку дозвільних процедур; особливостями обліку й аудиту; значною капітало-; матеріало- та трудомісткістю процесу утворення будівельної продукції (будівель та споруд) та високою тривалістю її інвестиційного циклу; наявністю спекулятивної фінансової компоненти; значними транзакційними витратами; політикою ціноутворення; складністю техніко-технологічних процесів; сезонністю та аритмічністю робіт, що часто призводить до непередбачуваних додаткових затрат.

Беззаперечна актуальність інтеграції, концентрації та спеціалізації виробництва в регіоні підкреслює важливість просторових чинників в удосконаленні організації будівельного виробництва та структури управління. Самостійне забезпечення підприємства всіма необхідними ресурсами часто призводить до нераціонального використання матеріальних, фінансових, трудових та інших ресурсів, адже більшість промислових підприємств володіють виробничими структурами з малопотужними структурними підрозділами для виготовлення продукції, що тягне за собою невиправдані витрати виробництва. Відтак, в контексті підвищення конкурентоспроможності базових видів економічної діяльності в регіональному аспекті особливої ваги набувають питання комплексності та раціональної організації територіального господарства.

Як зазначав відомий вчений Є. Бойко: “... чинна система управління промисловістю регіонів, а також рівень концентрації виробництва, його галузева спеціалізація, організаційна та виробнича структури управління не зовсім відповідають вимогам конкурентної ринкової економіки. На регіональному рівні також відсутня дійова координація зв'язків між підприємствами з приводу комплексного і пропорційного розвитку промисловості, що перешкоджає реалізувати ті можливості, якими володіє наявний техніко-економічний потенціал регіону” [10]. Сьогодні можна спостерігати за об'єднаннями різного типу підприємств, які часто відбуваються без концентрації виробництва, технічного, фінансового та кадрового потенціалу, що не дає відповідного результату.

Особливістю підвищення конкурентоспроможності регіонального будівельного комплексу є необхідність в раціональному підборі його учасників, кожен з яких має свої цілі та завдання. В основі цих процесів повинна стати концентрація та спеціалізація виробництва завдяки новому способу регулювання виробничих зв'язків в межах будівельного комплексу та між системами. В сучасний період тенденції посилення взаємозв'язків і зростання взаємозалежності виробництв підкреслюють актуальність комплексного формування різних територіальних підсистем на горизонтальних економічних зв'язках, тобто рівноправних та взаємовигідних засадах співпраці всіх учасників [11]. Сутність комплексності в будівництві полягає у збалансованості розвитку його окремих структурних елементів і раціональності зв'язків між ними.

Функціонують різні форми об'єднань, зокрема: холдинги, корпорації, концерни, кластери тощо. На нашу думку, особливо актуальними в наш час є питання об'єднань підприємств за кластерним підходом, який є оптимальним у контексті підвищення конкурентоспроможності регіону за рахунок принципів комплексності щодо ведення регіональної політики, мобілізації продуктивних сил і співпраці між основними учасниками кластера (органів місцевої влади, представників бізнесу, вищих навчальних закладів, науково-дослідних установ і т. д.).

Об'єднання традиційного типу (концерни, холдинги) часто позбавляють підприємств-членів господарської та юридичної самостійності. Таким об'єднанням притаманна, як правило, громіздка управлінська структура, що не завжди дає їм можливість своєчасно та різко реагувати на зміни зовнішнього середовища, а також такі об'єднання схильні до монополізації. Як засвідчує досвід багатьох розвинутих країн, таких недоліків позбавлені кластерні об'єднання [12].

Кластер в економічній літературі визначається як індустріальний комплекс, що сформований на базі територіальної концентрації мережі основних виробників, спеціалізованих постачальників і споживачів, які поєднані технологічним ланцюгом та виступають альтернативою секторального підходу [13]. Досить змістовним є твердження С. Соколенка, який охарактеризовує поняття “кластер” як: “... добровільне об'єднання самостійних юридичних осіб, які зберігають свій автономний юридичний статус, але спільно працюють заради виробництва конкурентоздатної продукції та загальної і особистої економічної вигоди, формуються у певній сфері підприємництва, пов'язані між собою технологічно і за ознакою географічної близькості” [14].

Основоположником теорії кластерних об'єднань вважається відомий американський вчений в області стратегії конкурентної боротьби М. Портер, який досліджував конкурентні позиції близько 100 галузей різних країн і звернув увагу на те, що найбільш конкурентоспроможним на міжнародній арені фірмам притаманно сконцентруватися в одному регіоні країни. Так, одна чи декілька фірм, досягаючи конкурентоспроможності на ринку, поширює свій вплив на близьке оточення, а саме: постачальників, споживачів, конкурентів. А оточення, своєю чергою, здійснює вплив на подальше зростання конкурентоспроможності цієї компанії. В результаті формується кластер [15]. За визначенням М. Портера, кластери – це сконцентровані за географічною ознакою групи взаємозв'язаних компаній, спеціалізованих постачальників, постачальників послуг, фірм відповідних видів економічної діяльності та пов'язаних з їх діяльністю організацій, які конкурують також між собою, але разом з тим ведуть спільну діяльність і взаємодоповнюють один одного [16].

У своїх географічних масштабах кластери можуть варіювати від одного міста чи регіону до країни і навіть декількох відповідних країн. Кластери, в залежності від складності та первинних цілей об'єднання, приймають різні форми (табл. 2) і в більшості випадків включають підприємства з виробництва продукції, чи сервісні компанії; постачальників спеціалізованих факторів виробництва, обладнання, машин, устаткування; фінансові інститути; підприємства супутніх видів економічної діяльності; виробників побічної продукції; спеціалізованих провайдерів інфраструктури; владні структури та інші організації, що забезпечують спеціалізоване навчання, надходження інформації, проведення відповідних досліджень, надання технічної підтримки тощо [17].

Таблиця 2

Класифікація кластерів за типами *

Типи кластерів	Характеристика
Інноваційні кластери	Базуються на науковій основі (постачальники інноваційно-індустріального обладнання, матеріалів; спеціалізовані інноваційно-орієнтовані виробники)
Промислові (індустріальні) кластери	Кластер “центру і спиць”(домінуюча роль належить одній або декільком потужним фірмам, які оточені великою кількістю постачальників чи підрядників); кластер Маршалла (складаються з малих і середніх підприємств, що працюють у сфері сервісу, високих технологій, ремесел і т.д., а власники знаходяться в районах розміщення підприємств); кластер-супутник (домінуюча роль належить одному, як правило, незалежному підприємству, яке знаходиться ззовні); кластер державних підприємств (регіони, в яких місцеве бізнес-оточення обслуговує інтереси державного або некомерційного підприємства (університет, військова база, урядові установи і тощо))
Класифікація кластера по стадії розвитку	Кластер, що зароджується; кластер, що розвивається; зрілий кластер; кластер, що трансформується

Типи кластерів	Характеристика
Галузева класифікація кластерів	Видобуток і обробка природних ресурсів, промислове виробництво, транспорт, надання послуг
Класифікація кластерів по типу поведінки на ринку	“Захисний”, “Агресивний”
Класифікація кластерів по структурі взаємозв’язків	Оптимізація ефективності; спільні ринки; розподіл виробничих процесів; спільні технології; системні взаємозв’язки; контроль над збутом
Класифікація кластерів на основі об’ємно-динамічної моделі	По кількості робочих місць: мега-кластер, мезо-кластер, мікро-кластер. По динаміці перетворення: стабільний кластер, кластер, що розвивається, кластер що згортається

Джерело: складено за [14]

Сьогодні кластерна філософія вже глибоко проникла в усі прошарки світової економічної спільноти і кластери стають ключовими механізмами національних і регіональних програм та стратегій соціально-економічного розвитку. Для збереження своїх конкурентних позицій на ринку, кожен учасник змушений консолідувати свої зусилля з іншими активними фірмами та бути готовим працювати в тісному зв’язку з середовищем, де всі партнери доповнюють один одного й кожен створює свою частку доданої вартості [18].

В основі створення кластерів закладені економічні зв’язки, що базуються на довгострокових контрактах і здійснюються шляхом вертикальних та горизонтальних взаємозв’язків між різними учасниками. Такого роду об’єднання дозволяють малим підприємствам користуватися перевагами малих форм підприємництва та потужного виробництва. Важливо також відзначити, що кластерна модель дозволяє оперативно та інноваційно адаптувати внутрішні структури та взаємозв’язки до непередбачувано мінливого зовнішнього середовища [12]. Відтак, усе вищезазначене підтверджує, що організація і розвиток будівельного кластера в регіоні матиме суттєвий вплив на підвищення конкурентоспроможності будівельного комплексу та економіки регіону загалом.

Література

1. Асаул А.М. До питання про дефініцію інвестиційно-будівельного комплексу / А.М. Асаул, М.А. Асаул, А.О. Алексеев, О.В. Лобанов // *Економіка будівництва і міського господарства*. – 2009. – № 3, т. 5. С. 131–139.
2. Козаков Ю.Н. Современное состояние инвестиционно-строительного комплекса Санкт-Петербурга / Ю.Н. Козаков // *М.: Источник: Агентство Бизнес Новостей*, – 2007. – С. 233.
3. Генералов Б.В. Проблемы формирования организационно-экономических механизмов управления инвестиционными процессами в регионе / Б.В. Генералов // *Стратегия развития строительного комплекса в современной экономике России. Владимир: Русская оценка*, 2004. – С. 121.
4. Миронов А.А. Экономические интересы субъектов инвестиционно-строительного комплекса: автореферат диссертации на соискание ученой степени канд. экон. наук 08.00.01, ГОУВПО, Орловский государственный технический университет, Орел – 2008. – С. 11.
5. Шамсутдинов Б.Я. Реструктуризация как инструмент повышения эффективности функционирования предприятий регионального инвестиционно-строительного комплекса: На примере Республики Татарстан: диссертация кандидата экономических наук: 08.00.05 Казань, 2005. – С. 165-169.
6. Каверзина Л.А. Методологический подход к оптимизации функционирования регионального инвестиционно-строительного комплекса / Л.А. Каверзина, П.Д. Кошевой // *Проблемы современной экономики. Евразийский международный научно-аналитический журнал*, N 4 (24), 2007. – С. 46-52.
7. Пинда Ю.В. Організаційно-економічне забезпечення конкурентоспроможності будівельного комплексу регіону: ... дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05 / Пинда Юрій Володимирович. – Львів., 2009. – 215 с. – С.49.
8. Экономика строительной отрасли: учебник / [Н.И. Бакушева, О. В. Гусарская, С. М. Пятницкая и др.] ; под ред. Н. И. Бакушева. – Москва: Издательский дом “Академия”, 2006. – 224 с. – С.50.
9. Юдин А.И., Россохин С.А. Менеджмент в строительстве (уч. пособие). – Харьков: ХНАГХ, 2008. – 178 с. – С.153.
10. Соціально-економічні дослідження в перехідний період. – Розвиток територіально-виробничих систем (Збірник наукових праць). Вип. 6 (68) / НАН України. Ін-т регіональних досліджень. Редкол.: відпов. Ред. д.е.н., проф. Є.І. Бойко. – Львів, 2007. – 324 с. С. 3-4.
11. Жилин А.Н. Особенности становления и функционирования современных промышленно-строительных комплексов: автореф. дис. на зд. наук. ст. канд. экон. наук :08.00.05 / Жилин Алексей Николаевич. – Москва, 2001. – 22 с. – С.7-8.
12. Асаул Л.Н. Строительный кластер – новая региональная производственная система: [Электронный ресурс] / Л.Н. Асаул // *Економіка строительства*. – № 6. – 2004. – Режим доступа : <http://www.stroi.ru/tsch/d928dr341768m0.html>.

13. *Cluster specialisation patterns and innovation styles.* – Den Haag, 1998. – P. 5.
14. Соколенко С.І. Інноваційні кластери за кордоном та в Україні – інструмент розвитку конкурентоспроможності національної та регіональної економіки / IV національний форум з питань регіонального розвитку “Стратегії конкурентоспроможності регіонів в умовах глобалізації: український та закордонний досвід” м. Київ, 12 листопада 2008р. – С. 23-26.
15. *Теоретические аспекты формирования конкурентоспособных кластеров в странах переходной экономики: [Электронный ресурс].* – Режим доступа : <http://www.krsu.edu.kg/vestnik/2002/v3/a15.html>.
16. Портер М. Конкуренція : [учеб. пособ.] / М. Е. Портер ; [пер. з англ., під ред. Я. В. Заблоцького]. – М. : Издательский дом “Вильямс”, 2000. – 495 с. – С. 205-206.
17. Портер М. Конкуренція : [учеб. пособ.] / М. Е. Портер ; [пер. з англ., під ред. Я. В. Заблоцького]. – М. : Издательский дом “Вильямс”, 2000. – 495 с. – С. 207.
18. Sokolenko S. *Regional forum “Public-Private Co-operation in Industrial Restructuring”* 2- 3 November 2004, Almaty, Kazakhstan. – P.2.

УДК 342.97

Д.С. Тихонова
аспірант

Харківського національного університету
внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

У статті проаналізовано існуючі підходи науковців до визначення поняття «адміністративна послуга», виділення видів адміністративних послуг та їх класифікації. Сформульовано поняття «адміністративні послуги, що надаються Державною реєстраційною службою України». Запропоновано авторські критерії класифікації адміністративних послуг, що надаються Державною реєстраційною службою України.

Ключові слова: адміністративні послуги, Державна реєстраційна служба України, класифікація адміністративних послуг.

В статье проанализированы существующие подходы ученых к определению понятия «административная услуга», выделение видов административных услуг и их классификации. Сформулировано понятие «административные услуги, которые предоставляются Государственной регистрационной службой Украины». Предложены авторские критерии классификации административных услуг, предоставляемых Государственной регистрационной службой Украины.

Ключевые слова: административные услуги, Государственная регистрационная служба Украины, классификация административных услуг.

This paper examines the existing scientific approaches to the definition of "administrative services", the allocation of administrative services and their classification. The notion of "administrative services provided by the State Registration Service of Ukraine." The author classification criteria for administrative services provided by the State Registration Service of Ukraine.

Keywords: Administrative Services, State Registration Service of Ukraine, the classification of administrative services.

Постановка проблеми. Зі схваленням Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади [1], питання надання приватним (фізичним і юридичним) особам адміністративних послуг органами публічної влади, до яких відноситься й Державна реєстраційна служба України (далі – Укрдержреєстр), стало одним із пріоритетних у забезпеченні реформування системи державного управління в Україні, яка повинна стати близькою до потреб і запитів людей, а головним пріоритетом її діяльності стане служіння народові, національним інтересам.

Державна реєстраційна служба України, як центральний орган виконавчої влади, надає широке коло адміністративних послуг приватним особам у сферах державної реєстрації актів цивільного стану, речових прав на